

OSMANISCHE SPRICHWÖRTER (1865) ADLI ESERDEKİ TÜRK ATASÖZLERİ VE BU ATASÖZLERİNİN TELAFFUZU -II-

TURKISH PROVERBS AND THEIR PRONUNCIATION IN OSMANISCHE SPRICHWÖRTER (1865) -II-

Tuncay BÖLER*

Öz

1928 Harf İnkılabı'ndan önce Avrupalı bilginler tarafından Latin harfleriyle yazılan transkripsiyon metinleri (transcribed texts), Türk dili araştırmaları için oldukça önemlidir. Ana dili Türkçe olmayanların elinden çıkması sebebiyle birtakım yanlışları ihtiva edebileceği hatırdan uzak tutulmaması gereken transkripsiyon metinlerinin yazılış amaçları farklı farklı olsa da bunlar - özellikle sözcüklerin telaffuzlarına yani konuşma diline de yer verdikleri için- ses bilgisi ve başka açılardan önemli birer kaynaktır. Bu türden eserler üzerinde Batı'da 1900'lü yılların başında birtakım incelemeler yapılmaya başlanmışken Türkiye'deki araştırmalar 1990'lı yıllara kadar sarkmıştır. Günümüzde Almanca, Fransızca, İtalyanca, İngilizce yazılmış birtakım transkripsiyon metinleri üzerinde yapılan çalışmalar hâlâ devam etmektedir. Burada konu edinilen atasözlerine kaynaklık eden *Osmanische Sprichwörter* (Osmanlı Atasözleri) 1865'te Viyana'da yayımlanmış transkripsiyon metinlerindedir. Eserde 500 atasözü bulunmaktadır. Bilindiği gibi Arap alfabesi ile yazılan sözcükler genellikle kalıplaşmış bir imlaya sahip oldukları için çoğu zaman telaffuzu örter, tam olarak göstermezler. *Osmanische Sprichwörter*'de hem Alman ve hem de Fransız transkripsiyon sistemine göre atasözlerinin telaffuzları yazıya yansıtılmaya çalışılmış, böylelikle bizler için imla ile telaffuz arasındaki farklılıkların görülmesi imkânı ortaya çıkmıştır. Makalede *Osmanische Sprichwörter*'de bulunan 100 (101-200 arası) atasözü değerlendirilmiş, bu atasözlerinde yer alan sözcük ve eklerin telaffuzları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Ses bilgisi, Telaffuz, Transkripsiyon Metinleri, Atasözü

Abstract

Transcribed texts written in Latin letters by European scholars before the Letter Revolution of 1928 are very important for Turkish studies. It should be noted that they may contain some mistakes as they are the works of non-native speakers. While these texts may have been written for other purposes, they are nonetheless significant phonological resources as they include pronunciation of words, i.e colloquial language. Studies on these type of works started in early 1900s in the West whereas they started in 1990s in Turkey. Transcribed texts written in German, French, Italian and English are currently being studied. The subject of this study is the transcribed texts of *Osmanische Sprichwörter*, published in 1865 in Vienna. It contains 500 proverbs. Words written in Arabic

* Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, tuncaybolter@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9275-7083

Gönderim Tarihi: 10.02.2020
Kabul Tarihi: 18.05.2020

alphabet mostly obscured pronunciation as they had rigid, structured orthography. In Osmanische Sprichwörter, the pronunciation of proverbs are given both in German and in French transcription systems and thereby it was made possible to ascertain the difference between orthography and pronunciation. In this study, 100 (101 to 200) proverbs were evaluated. The pronunciations of the words and affixes were discussed.

•

Keywords

Phonetics, Pronunciation, Transcribed Texts, Proverb



GİRİŞ

Dilimiz için yeterince elverişli olmasa da Türkçe yaklaşık bin yıl boyunca Arap harfleriyle yazılmıştır. Bununla birlikte Türkçenin Arap harfleriyle yazımındaki elverişsizlikler yüzünden pek çok güçlükle karşılaşmış, özellikle imlada doğan kargaşa, yüzyıllar boyunca sürmüştür (Tulum, 1991, s. 27). Bilindiği üzere Arap harfli metinlerde çoğu zaman kalıplaşmış olan imla dilin asli seslerinin ve dildeki değişimlerin izlenmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle Batılılar tarafından yazılan ve “transkripsiyon metinleri” adı verilen eserler Arap harfli metinlere göre dilin seslerini daha net ortaya koyabilmeleri bakımından oldukça önemlidir. Eski imlada gösterilemeyen bazı ünlü ve ünsüz seslerin bu metinlerde açık bir şekilde görülebilmeleri k-/g-, t-/d-, o/u, ö/ü gibi seslerin belirlenmesinde de onları yegâne kaynak hâline getirmektedir (Duman, 1999, s. 72).

“Transkripsiyon metinleri” terimi Türkoloji’de Arap alfabesi dışında (Latin, Yunan, Ermeni, Süryani, İbrani, Kiril gibi) alfabelerle yazılmış Türkçe metinleri ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Her ne kadar Hazai (2012, s. 31) bu terime itiraz ederek “Arap yazısı dışındaki anıtlar” şeklinde bir adlandırmanın daha doğru olduğunu ifade etse de “transkripsiyon metinleri” ya da “transkripsiyon anıtları” terimleri artık sıklıkla kullanılmaktadır. Sanki günümüz için çözümlenmiş ve yazıya geçirilmiş bir tür ses kaydı olan (Kartallıoğlu, 2011, s. 26) ve 1900’lü yılların başından beri özellikle Avrupalılar tarafından işlenen bu metinler ancak 1990’lı yıllardan sonra Türk araştırmacıların ilgisini çekmeye başlamış, bu ilgiyle birlikte transkripsiyon metinleri üzerinde çalışmalar yapılmıştır.

Makalede ele alınıp değerlendirilen transkripsiyon metni *Osmanische Sprichwörter* adlı eserdir. 1865 yılında yazılan *Osmanische Sprichwörter*’deki atasözleri Alman ve Fransızların okuyabilmelerine imkân sağlamak amacıyla Arap harfleri yanında Latin harfleri ile de gösterilmiştir. Böylelikle Türk dili araştırmacıları için 19. yüzyılın ikinci yarısındaki kimi sözcük ve eklerde imlanın engellediği/gizlediği telaffuzları görme imkânı ortaya çıkmıştır. Makalede *Osmanische Sprichwörter* hakkında bilgi verildikten sonra eserdeki atasözleri (101-200 arası) incelenmiş, sonuç bölümünde atasözlerindeki kimi sözcük ve eklerin telaffuzları değerlendirilmiştir. Amacımız Türk dilinin tarihi fonetiğine dair çalışmalara katkı sunabilmektir.

Osmanische Sprichwörter (=OS, Osmanlı Atasözleri)

Viyana Doğu Dilleri Akademisi (VDDA) öğrencileri M. Pasetti Ritter Von Friedenburg, A. Rehn, A. Bargehr, J. Günner, E. Von Sauer-Czaky-Nordendorf, E. Trechich ve direktör Ottokar Maria Freiherr von Schlechta-Wssehrd tarafından hazırlanan OS’nin yayım tarihi 1865’tir. Eserde ele alınan atasözlerinin VDDA’ya mensup iki eski öğrenci tarafından hazırlanan el yazmaları koleksiyonu ile Güvahi’ye ait el yazması esere dayandığı ön sözde ifade edilmektedir.

OS’de yer alan atasözü sayısı 500’dür. Atasözleri Arap alfabesiyle verilirken sadece ilk 250’sinde okuma işaretleri yani harekeler kullanılmış, atasözlerinin ikinci yarısında ise hareke önemsenmemiştir. Ayrıca, eserin amacı Alman ve Fransızlara Türk dilini öğretmek olduğu için böyle yapılmasında “kolaydan zora” geçiş düşüncesinin etkili olduğundan kitabın başında bahsedilmiştir. Yine OS’de belirtildiğine göre, eserde orta bir yol izlenerek hem “oryantal yazıma” yani kalıplaşmış imlaya sadık kalınmaya hem de telaffuzlar gösterilmeye çalışılmıştır. Hatta, eserde telaffuza daha fazla önem verildiğinin özellikle üzerinde durulmuştur.

OS'nin bir başka hedefi, Alman ve Fransızlara herhangi bir öğretmene ihtiyaç duymadan Osmanlıca yazıları okuyup anlamının başlangıçtaki zorluklarını aşabilmelerinde kolaylık sağlamaktır. Bununla birlikte eserde aynı kolaylık kendisini Almanca ve Fransızca metinler konusunda yetiştirmek isteyen Türklere de sunulmak istenmiştir. Bu çift taraflı sorumluluğu yerine getirmek için de mümkün olduğunca basit metinler seçilmiş, bu konudaki en iyi seçeneğin, atasözleri olduğu düşünülmüştür. Çünkü, atasözleri kısa ve özdürler, bununla birlikte gramer özellikleri yanında kültür ve gelenek barındırdıkları için de avantajlıdır.

OS'de Arap harfli metne yapılan ilaveler şunlardır:

Satır Altı (Almanca ve Fransızca) Tercüme

Arap harfli metinlerin altında atasözlerinin sözcük sözcük Almanca ve Fransızca tercümelemi verilmiştir. Bununla herhangi bir öğreticiye gereksinim duyulmadan çalışılabilmesi hedeflenmiştir. Ön sözde başka dillerde yaygın ve başarılı bir şekilde kullanılan bu metodun ilk kez (?) Batı Türkçesine ayrıntılı bir biçimde uygulandığının ifade edilmesi ilgi çekicidir.

Telaffuz

OS'de atasözlerinin Arap harfli yazımları yanında telaffuzlarına yani konuşma dilindeki biçimlerine de yer verilmiştir. Bu yapılırken biri Alman diğeri Fransız olmak üzere iki ayrı transkripsiyon sistemi kullanılmıştır. Eserde atasözlerinin ses bakımından "İstanbul'un en seçkin çevreleri"nde konuşulan dile uyarlanmaya çalışıldığının ifade edildiğini burada belirtmek gerekir.

Almanca ve Fransızca Tercüme

Burada atasözlerinin Almanca ve Fransızcaya tercümelemi verilmiştir. Bu tercüme kimi zaman atasözünün ifade ettiği anlama sahip söz konusu dillerde yer alan başka bir atasözünün verilmesi şeklinde yapılmıştır.

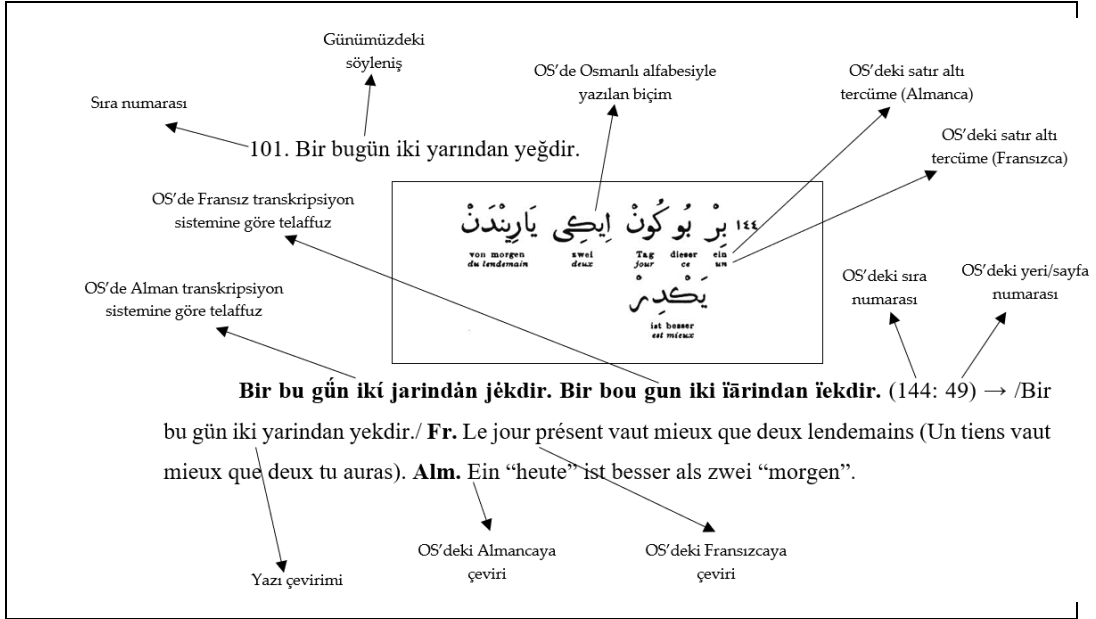
Sözlük

OS'nin sonunda atasözlerinde bulunan birtakım sözcüklerin Almanca ve Fransızca karşılıklarının yer aldığı bir sözlük de bulunmaktadır.

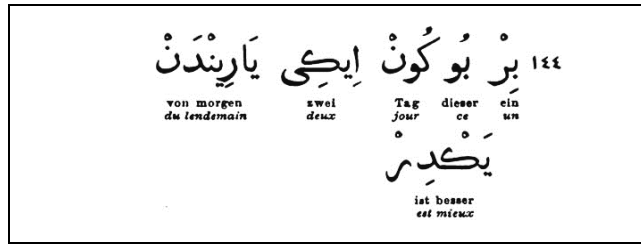
OS'deki Atasözleri

Aşağıda OS'deki 100 (101-200 arası) ¹ atasözü günümüzdeki biçimlerine göre alfabetik sıraya dizilerek şemada yer alan bilgiler dâhilinde verilmiştir.

¹ Eserdeki ilk 100 atasözü tarafımızdan ele alınıp değerlendirilmiştir: Böler, T. (2018). *Osmanische Sprichwörter (1865) adlı eserdeki Türk atasözleri ve bu atasözlerinin telaffuzu. V. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı* içinde (s. 850-865), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yay. *Osmanische Sprichwörter*'le ilgili çalışmalarımızı devam ettiren eser Beytullah Bekâr tarafından yapılan bir çalışmada da işlenmiştir: Bekâr, B. (2019). *Batı kültüründe Türk atasözleri (16. yüzyıl-19. yüzyıl)*. Konya: Kömen Yay.

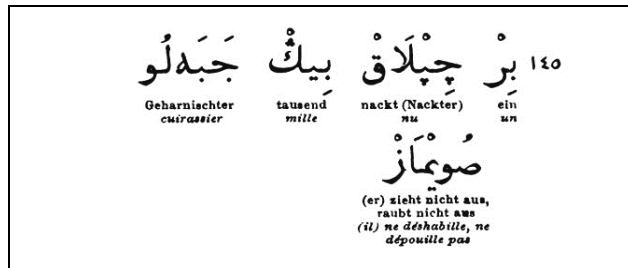


101. Bir bugün iki yarından yeğdir.



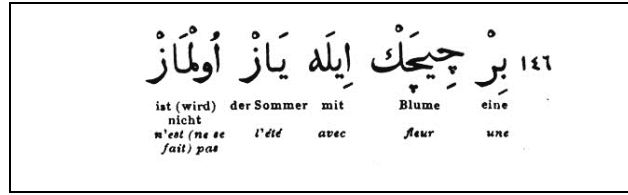
Bir bu gûn iki jarindân jekdir. Bir bou gun iki iârindan iekdir. (144: 49) → /Bir bu gün iki yarından yekdir./ Fr. Le jour présent vaut mieux que deux lendemains (Un tiens vaut mieux que deux tu auras). Alm. Ein "heute" ist besser als zwei "morgen".

102. Bir çıplak bin cebelü soymaz.



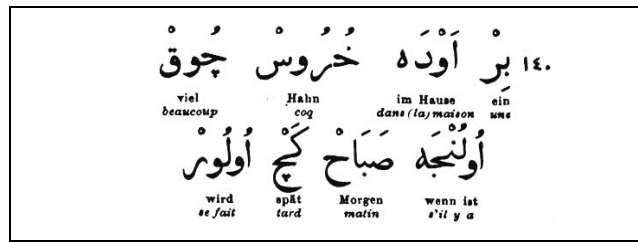
Bir tschipläk bin dschebelü soimâf. Bir tchiplâq bîñ djebelü soimâz. (145: 49) → /Bir çıplak bin-biñ cebelü soymaz./ Fr. Mille cuirassiers ne sauraient dépouiller un homme nu. Alm. Tausend Geharnischte ziehen Einen Nackten nicht aus.

103. Bir çiçek ile yaz olmaz.



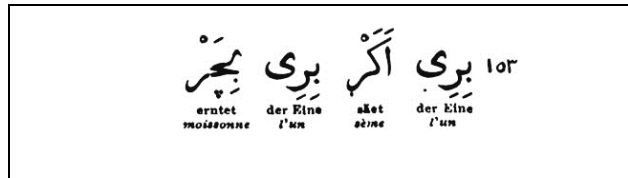
Bir tschitschêk ilê jaf olmâf. Bir tchîchek ilê iâz olmâz. (146: 49) → /Bir çiçek ile yaz olmaz./ **Fr.** Une fleur ne fait pas l'été (Une hirondelle ne fait pas le printemps). **Alm.** Eine Blume macht keinen Sommer (Eine Schwalbe macht keinen Sommer).

104. Bir evde horoz çok olunca sabah geç olur.



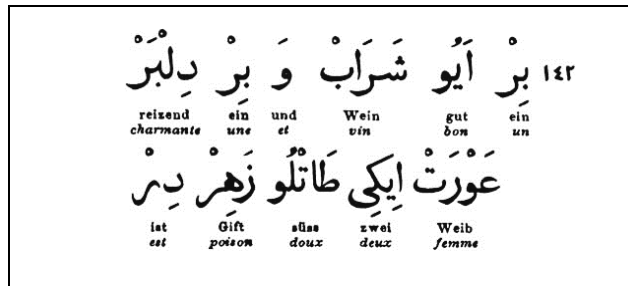
Bir ewdê chorôs tschok olúndscha şabâh gêtsch olúr. Bir evdê khoros tchoq oloundja sabâh guetch olour. (140: 47) → /Bir evde horos çok olunca sabah geç olur./ **Fr.** Le jour se lève tard dans une maison où les coqs sont nombreux. **Alm.** Im Hause wo viele Hähne sind, wird es spät Morgen (Viele Köche versalzen die Suppe).

105. Biri eker, biri biçer.



Biri ekêr biri bitschêr. Biri êker biri bîcher. (153: 53) → /Biri eker biri biçer./ **Fr.** L'un sème, l'autre moissonne. **Alm.** Der Eine säet, der Andere erntet.

106. Bir iyi şarap ve bir dilber avrat iki tatlı zehirdir.



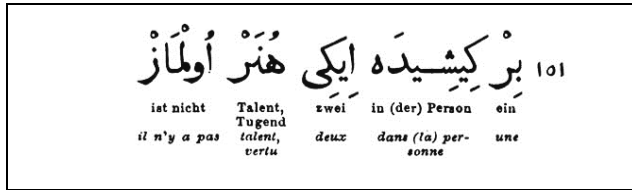
Bir ejû scherâb we bir dilbêr awrêr iki thatlû fehîr dir. Bir eïu cherâb vè bir dilber 'avret iki thâtlu zehir dir. (142: 49) → /Bir eyü şarap ve bir dilber avret~'avret iki tatlı zehirdir./ **Fr.** Bon vin et jolie femme sont deux poisons bien doux. **Alm.** Guter Wein und ein reizendes Weib sind zwei süsse Gifte.

107. Bir kanat ile kuş uçmaz.



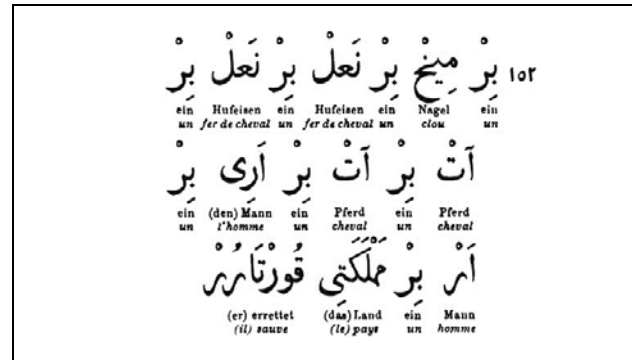
Bir kanād ilē kusch utschmāf. Bir qanād ilē qouch outchmāz. (150: 51) → /Bir kanad ile kuş uçmaz./ **Fr.** L'oiseau ne saurait voler d'une aile. **Alm.** Mit Einem Flügel kann der Vogel nicht fliegen.

108. Bir kişide iki hüner olmaz.



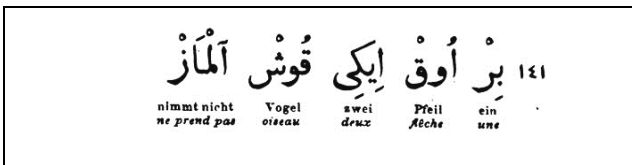
Bir kischidē ikī hünēr olmāf. Bir kichidē iki huner olmāz. (151: 51) → /Bir kişide iki hüner olmaz./ **Fr.** Nul homme ne possède deux perfections. **Alm.** Niemand besitzt zwei Vollkommenheiten.

109. Bir miḥ bir nāl, bir nāl bir atı, bir at bir eri, bir er bir memleketi kurtarır.



Bir miḥ bir nāl bir nāl bir at bir at bir eri bir er bir memleketi kurtarır. Bir miḥ bir na'l bir na'l bir at bir at bir eri bir er bir memleketi qourtārur. (152: 51) → /Bir miḥ bir nāl-na'l bir nāl-na'l bir at bir at bir eri bir er bir memleketi kurtarır./ **Fr.** Le clou soutient le fer du cheval, le fer soutient le cheval, le cheval soutient l'homme, l'homme soutient le pays. **Alm.** Der Nagel beschützt das Hufeisen, das Hufeisen das Pferd, das Pferd den Mann, der Mann das Land.

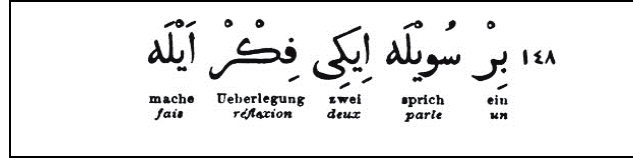
110. Bir ok iki kuş almaz.



Bir ok ikī kusch almāf. Bir oq iki qouch âlmāz. (141: 47) → /Bir ok iki kuş almaz./ **Fr.** D'un seul coup de flèche on n'attrape pas deux oiseaux. **Alm.** Ein Pfeil trifft nicht zwei Vögel

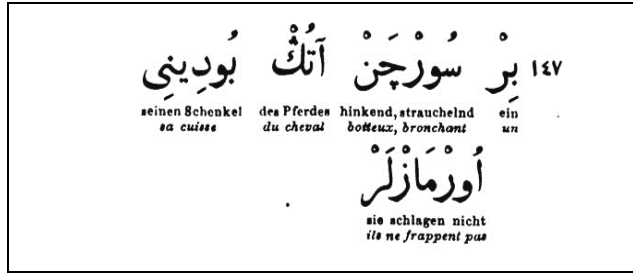
(zugleich).

111. Bir söyle, iki fikreyle.



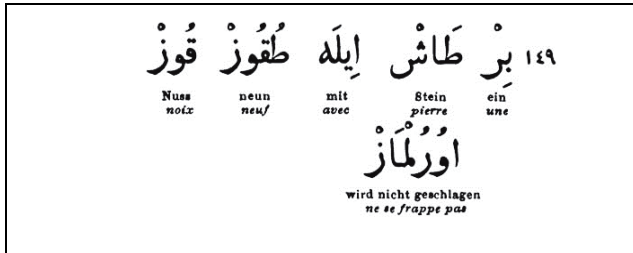
Bir söjlê iki fikr ejlê. Bir seuilê iki fikr eilê. (148: 51) → /Bir söyle iki fikreyle./ **Fr.** Réfléchis deux fois avant de parler une fois. **Alm.** Sprich Ein Mal, überlege zwei Mal.

112. Bir sürçen atın budunu vurmazlar.



Bir sürtschên atÿn budunú wurmaflâr. Bir surtchen âtyñ boudounou vourmâzlar. (147: 51) → /Bir sürçen atın~atıñ budunu vurmazlar./ **Fr.** Cheval qui boite ne se frappe pas sur la jambe. **Alm.** Ein Pferd, das hinkt, schlägt man nicht auf's Bein.

113. Bir taş ile dokuz koz vurulmaz.



Bir thasch ilê dhokúf kof wurulmáf. Bir thâch ilê dhoqouz qoz vouroulmâz. (149: 51) → /Bir taş ile dokuz koz vurulmaz./ **Fr.** D'un seul coup de pierre on ne casse pas neuf noix. **Alm.** Neun Nüsse öffnet man nicht mit Einem Schlage.

114. Bir vurmak ile ağaç düşmez.



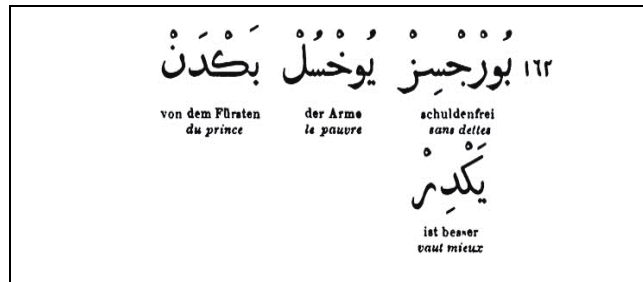
Bir wurmak ilê aghâdsch düşmêf. Bir vourmaq ilê aghâdj duchmez. (139: 47) → /Bir vurmak ile ağaç düşmez./ **Fr.** L'arbre ne tombe pas d'un seul coup (Paris n'a pas été bâti en un jour). **Alm.** Auf einen Hieb fällt kein Baum.

115. Borçlunun benzi sararır.



Bordschlunyn benfi šararır. Bordjlonunyn beñzi sārārur. (161: 55) → /Borclunun~borclunıñ benzi-beñzi sararır./ **Fr.** Le coupable pâlit. **Alm.** Das Antlitz des Schuldigen erbleicht.

116. Borçsuz yoksul beyden yeğdir.



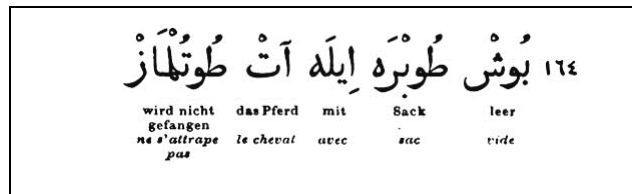
Bordschsýf jochsúl bejdén jekdir. Bordjsyz iokhsoul beiden iekdir. (162: 55) → /Borcsız yoşsul beyden yekdir./ **Fr.** Pauvre sans dettes vaut mieux que prince. **Alm.** Besser arm und schuldenfrei, als ein Fürst sein.

117. Boş çuval durmaz.



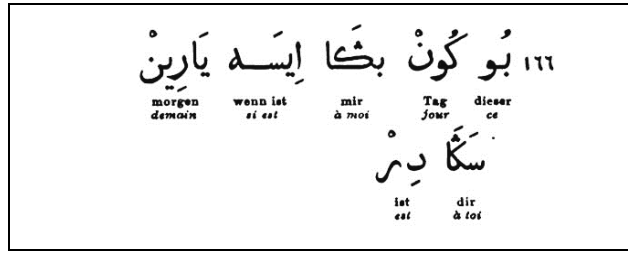
Bosch tschüwál dhurmáf. Bôch tchuvál dhourmáz. (165: 57) → /Boş çüval durmaz./ **Fr.** Sac vide ne reste pas debout. **Alm.** Ein leerer Sack bleibt nicht aufrecht stehen.

118. Boş torba ile at tutulmaz.



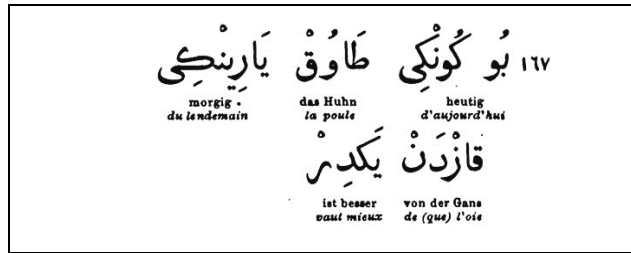
Bösch thorbà ilè àt thutulmáf. Boch thorba ilè àt thoutoulmáz. (164: 55) → /Boş torba ile at tutulmaz./ **Fr.** Sac vide n'attire pas cheval. **Alm.** Mit einem leeren Sacke lockt man kein Pferd in den Stall.

119. Bugün bana ise yarın sanadır.



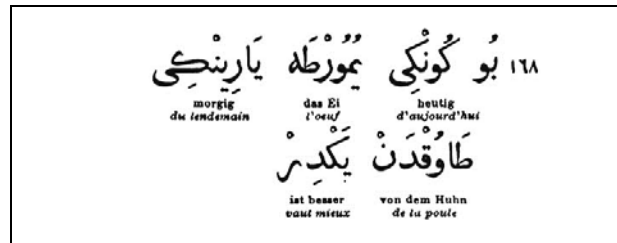
Bu gün banâ isè jarin sanâ dir. Bou gun bañâ isè iärin sañâ dir. (166: 57) → /Bugün bana~baña ise yarın sanadır~sañadır./ **Fr.** Chacun a son tour. **Alm.** Heute mir, morgen dir.

120. Bugünkü tavuk yarınki kazdan yeğdir.



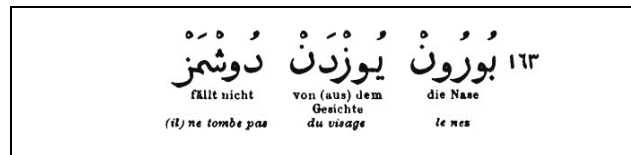
Bu günkî thaúk jarinkî kafdân jèkdir. Bou gunki thāouq iärinkî qāzdan iekdir. (167: 57) → /Bugünkü tauk yarınki kazdan yekdir./ **Fr.** La poule d'aujourd'hui vaut mieux que l'oie de demain (Mieux vaut un tiens que deux tu auras). **Alm.** Besser heute ein Huhn als morgen eine Gans (Ein Sperling in der Hand ist besser als eine Taube auf dem Dache).

121. Bugünkü yumurta yarınki tavuktan yeğdir.



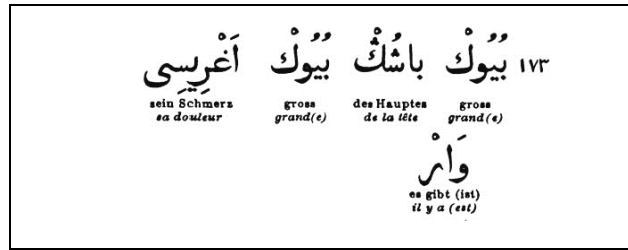
Bu günkî jumurthâ jarinkî thaúkdân jèkdir. Bou gunki ioumourtha iärinkî thāouqdan iekdir. (168: 57) → /Bugünkü yumurta yarınki taukdan yekdir./ **Fr.** L'oeuf d'aujourd'hui vaut mieux que la poule du lendemain. **Alm.** Besser heute ein Ei als morgen ein Huhn.

122. Burun yüzden düşmez.



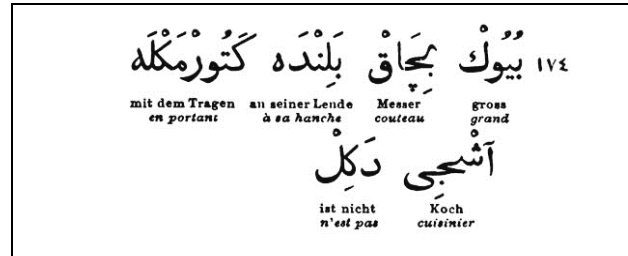
Burún jüfdên düschméf. Bouroun iüzdên duchmez. (163: 55) → /Burun yüzden düşmez./ **Fr.** Le nez ne tombe pas du visage. **Alm.** Die Nase fällt nicht aus dem Gesichte.

123. Büyük başın büyük ağrısı var.



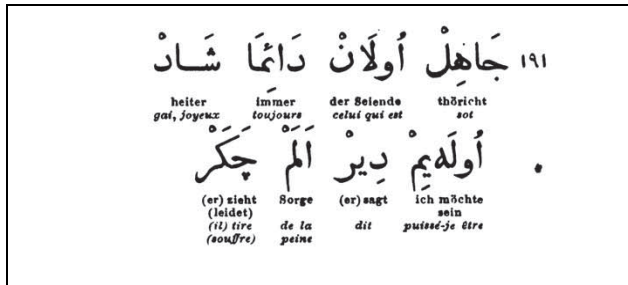
Büjûk baschÿn büjûk aghrisi wâr. Buüuk bâchÿñ buüuk aghriçi vâr. (173: 59) → /Büyük başın~başñ büyük ağrısı var./ Fr. Grandeurs amènent soucis. Alm. Grosser Kopf, grosse Sorgen.

124. Büyük bıçak belinde getirmekle aşçı değil.



Büjûk bytschâk belindê getürmeğle aschdschí dejíl. Buüuk bytchâq belindê gueturmeğlê âchdji deîil. (174: 59) → /Büyük bıçak belinde getürmeğle aşçı deyil./ Fr. Le coutelas ne fait pas le cuisinier. Alm. Das Küchenmesser macht noch nicht den Koch.

125. Cahil olan daima şad olayım der elem çeker.



Dschahíl olân dâima schâd olâim der elêm tscheker. Djâhil olân dâimâ châd olâim der elem tcheker. (191: 65) → /Cahil olan dayma şad olaym der elem çeker./ Fr. Le chagrin du sot est de vouloir toujours être gai. Alm. Der Kummer des Thoren ist, immer froh sein zu wollen.

126. Cahil olan kimse vakitsiz horoz gibidir.



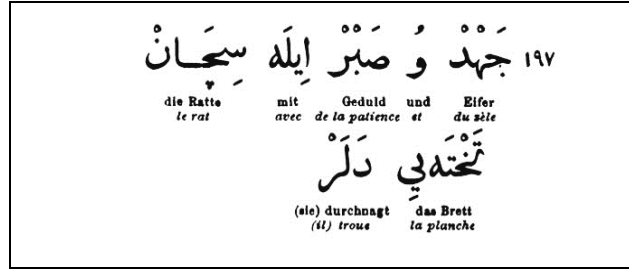
Dschahíl olān kimesnè wakytsýf (waksýf)² choròs gibídir. Djāhil olān kimesnè vaqytsyz (vaqtsyz) khoros guibidir. (192: 65) → /Cahil olan kimesne vakıtsız (vaktsız) ħoros gibidir./ **Fr.** Le sot ressemble à un coq qui chante à contre temps. **Alm.** Der Thor gleicht einem Hahn, der zur Unzeit kräht.

127. Can canın yoldaşdır.



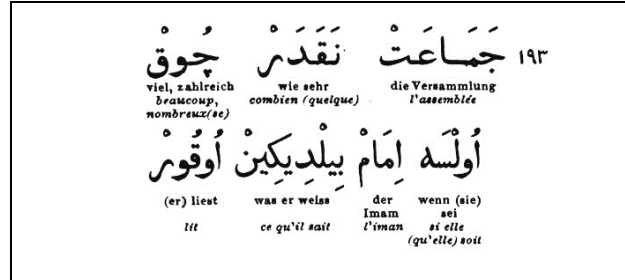
Dschan dschanýn joldaschídır. Djān djānyñ ioldāchidir. (190: 65) → /Can canın~canıñ yoldaşdır./ **Fr.** Les âmes voyagent de compagnie. **Alm.** Seele und Seele sind Weggenossen.

128. Ceht ve sabır ile sıçan tahtayı deler.



Dschehd u bâbr ilè sitchān tachtaï deler. Djehd ou sabr ilè sitchān takhtaï deler. (197: 67) → /Cehd u sabr ile sıçan tahtayı deler./ **Fr.** Avec du zèle et de la patience la souris perce une planche. **Alm.** Mit Eifer und Bestand durchragt die Maus die Bretterwand.

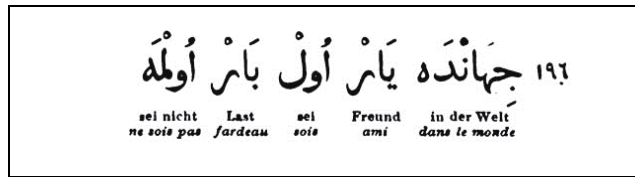
129. Cemaat ne kadar çok olsa imam bildiğini okur.



Dschemaat nekadar tschok olsa imām bildiğın okur. Djemā'at neqadar tchoq olsa imām bildiğın oqour. (193: 65) → /Cemaat-cema'at ne kadar çok olsa imam bildiğın okur./ **Fr.** Quelque nombreuse que soit l'assemblée, le prédicateur ne récite que ce qu'il sait. **Alm.** Wie gross auch die Versammlung sei, der Prediger predigt nur was er weiss.

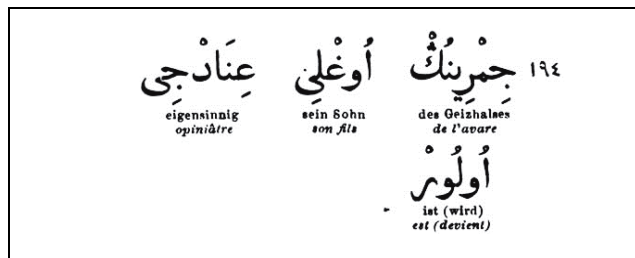
² Parantez içindeki biçimler OS'de "yerine, ya da" olarak gösterilen telaffuz şeklidir.

130. Cihanda yâr ol, bâr olma.



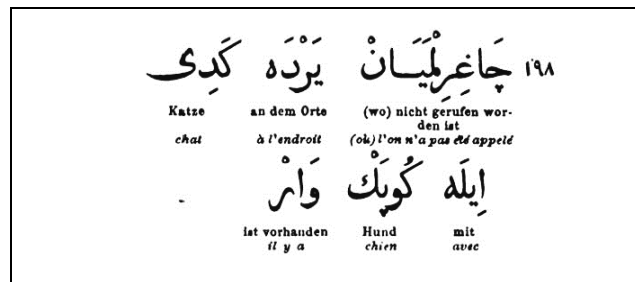
Dschyhandâ jâr ol bar olma. Djyhânda iâr ol bâr olma. (196: 67) → /Cihanda yar ol bar olma./ **Fr.** Soyez aimable, mais sans devenir insupportable. **Alm.** Sei ein Freund auf der Erde und nicht eine Beschwerde.

131. Cimrinin oğlu inatçı olur.



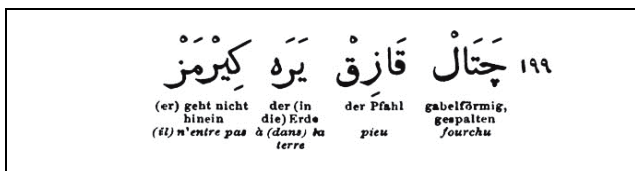
Dschimrinÿn oghlú ínaddschí olúr. Djimrÿnÿn oghlou 'inaddji olour. (194: 65) → /Cimrinin~cimrinuñ oğlu inadci~inadci olur./ **Fr.** Le fils de l'avare devient opiniâtre. **Alm.** Der Sohn des Geizhalses wird ein Trotzkopf.

132. Çağrılmayan yerde kedi ile köpek var.



Tschaghyrılmajân jerdê kedî ilê kjöpek var. Tchāghyrimaïān ierdê kedi ilê kieupek vār. (198: 67) → /Çağrılmayan yerde kedi ile köpek var./ **Fr.** Chiens et chats sont partout où on ne les appelle pas. **Alm.** Hund und Katze sind überall, wo man sie nicht ruft.

133. Çatal kazık yere girmez.



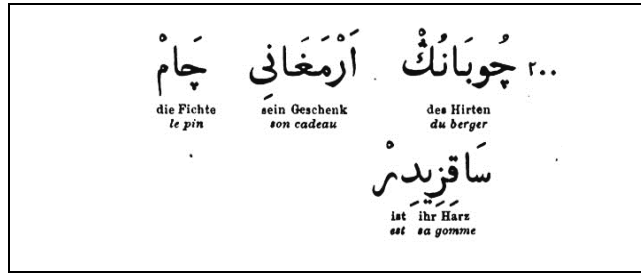
Tschatâl kafÿk jerê girméf. Tchatâl qāzyq ierê guïrmez. (199: 67) → /Çatal kazık yere girmez./ **Fr.** Pieu fendu n'entre pas dans la terre. **Alm.** Gespaltene Pfähle lassen sich nicht einschlagen.

134. Çivisiz pedavrayı yel alır.



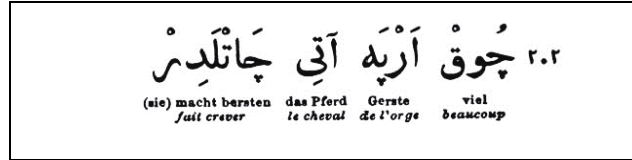
Dschiwisýf padawrají jel alúr. Djivîsyz padāvraii iel âlur. (195: 65) → /Civisız padavrayı yel alır./ **Fr.** Lorsque bardeau n'est pas cloué, le vent l'emporte. **Alm.** Die ungenagelte Dachschindel entführt der Wind.

135. Çobanın armağanı çam sakızıdır.



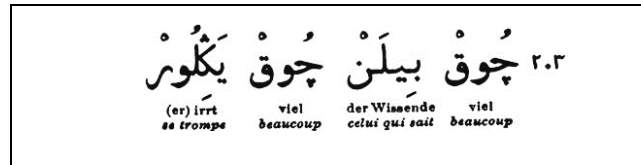
Tschobanýn ermaghaní tscham sakifídír. Tchobānyñ ermaghānī tchām sāqizidír. (200: 67) → /Çobanın~çobanıñ armağanı çam sakızidir./ **Fr.** Le berger donne en cadeau de la résine (Chacun selon ses moyens). **Alm.** Des Hirten Geschenk ist Fichtenharz (Arme Leute kochen mit Wasser).

136. Çok arpa atı çatlatır.



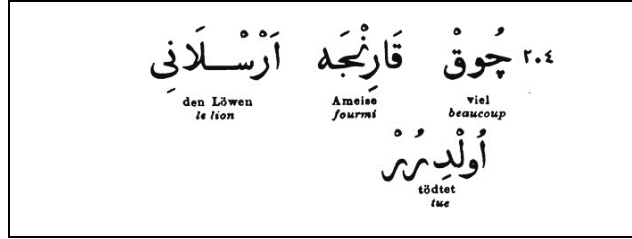
Tschök arpâ atı tschatladír. Tchoq arpa âti tchätladír. (202: 69) → /Çok arpa atı çatladır./ **Fr.** Trop d'orge fait crever le cheval. **Alm.** Zu viel Gerste macht das Pferd bersten.

137. Çok bilen çok yanılır.



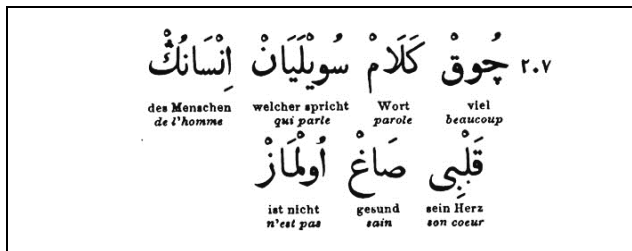
Tschök bilèn tschök janylúr. Tchoq bilen tchoq iañylur. (203: 69) → /Çok bilen çok yanılır~yañılır./ **Fr.** Grand savant se trompe souvent. **Alm.** Wer viel weiss, fehlt viel.

138. Çok karınca arslanı öldürür.



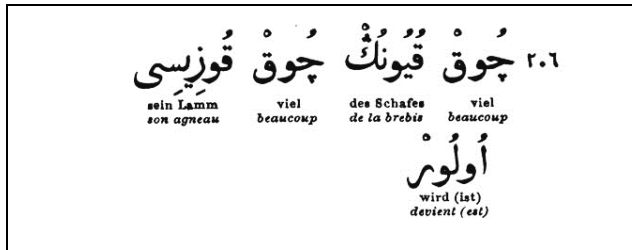
Tschök karindschâ arslanı öldürür. Tchoq qārindja arslāni euldurur. (204: 69) → /Çok karınca arslanı öldürür./ **Fr.** Beaucoup de fourmis tuent le lion. **Alm.** Viele Ameisen tödten den Löwen (Viele Hunde sind des Hasen Tod).

139. Çok kelim söyleyen insanın kalbi sağ olmaz.



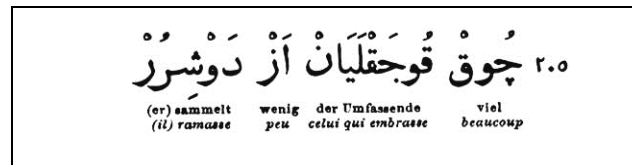
Tschök kelâm söljejen insanın kalbi sağ olmaz. Tchoq kelām seuileien insānyñ qalbi sāgh olmāz. (207: 69) → /Çok kelim söyleyen insanın~insanın kalbi sağ olmaz./ **Fr.** Beaucoup de paroles, mauvaise conscience. **Alm.** Viele Worte, schlechtes Gewissen.

140. Çok koyunun çok kuzusu olur.



Tschök kojunun tschok kufusú olur. Tchoq qoïounouñ tchoq qouzouçou olur. (206: 69) → /Çok koyunun~koyunuñ çok kuzusu olur./ **Fr.** Beaucoup de brebis, beaucoup d'agneaux. **Alm.** Viele Schafe, viele Lämmer.

141. Çok kucaklayan az devşirir.



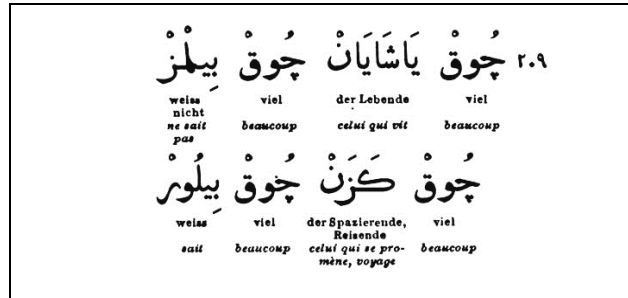
Tschök kodschaklajan af dewschirür. Tchoq qodjaqlaiän az devchirur. (205: 69) → /Çok kocaklayan az devşirür./ **Fr.** Qui trop embrasse mal étreint. **Alm.** Wer zu viel umfasst, heimst wenig ein.

142. Çok naz âşığı usandırır.



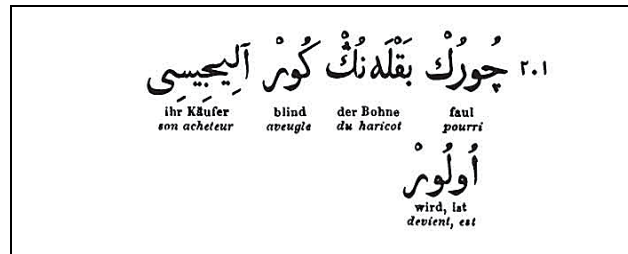
Tschök nâf aschikî uşandırür. Tchoq nâz `âşiqî ouşandırur. (208: 69) → /Çok naz âşiki-âşiki usandırür./ **Fr.** Trop de pruderie dégoûte l'amant. **Alm.** Zu viel Sprödigkeit ermüdet den Liebenden.

143. Çok yaşayan çok bilmez, çok gezen çok bilir.



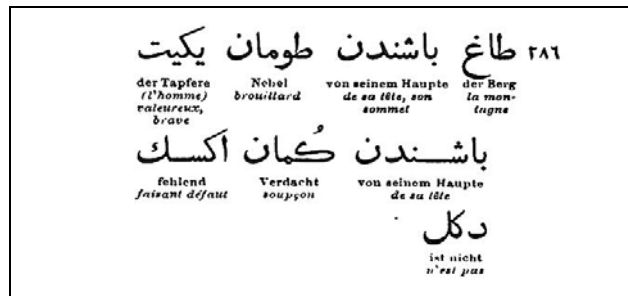
Tschök jaschâjân tschök bilmef tschök gefen tschök bilür. Tchoq iächâiân tchoq bilmez tchoq guezen tchoq bilur. (209: 71) → /Çok yaşayan çok bilmez çok gezen çok bilür./ **Fr.** Ce n'est pas en vivant longtemps, mais en voyageant beaucoup, qu'on acquiert de l'expérience. **Alm.** Nicht langes Leben macht klug, aber langes Reisen.

144. Çürük baklanın kör alıcısı olur.



Tschürük baklanıñ kjör alidschisi olür. Tchuruk baqlanıñ kieur âlidjiçi olour. (201: 67) → /Çürük baklanın~baklanıñ kör alıcısı olur./ **Fr.** A haricots pourris acheteur aveugle. **Alm.** Faule Bohnen finden einen blinden Käufer.

145. Dağ başından duman, yiğit başından güman eksik değil.



Dhagh baschindân dhumân jjiit baschindân güman eksik dejil. Dhagh bâchindan

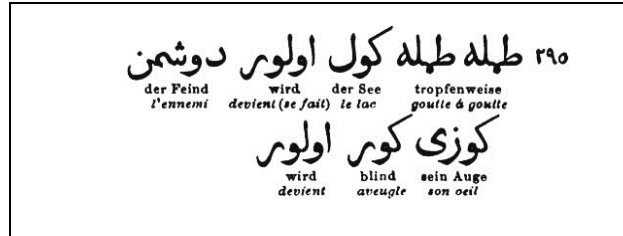
dhomān üüit bâchindan gumān eksik deîil. (286: 93) → /Dağ başından duman, yiyit başından güman eksik deyil./ **Fr.** Pas de montagne sans vapeurs, ni d'homme de mérite sans détracteurs. **Alm.** Kein Berggipfel ohne Nebeldunst, keine Menschengröße ohne Missgunst.

146. Dağ dağa ulaşmaz, insan insana ulaşır.



Dhāgh dhaghâ ulaschmâf insân insanâ ulaschûr. **Dhāgh dhāgha oulāchmaz insân insāna oulāchur.** (287: 95) → /Dağ dağa ulaşmaz insan insana ulaşır./ **Fr.** Les montagnes ne se rencontrent pas, mais les hommes se rencontrent. **Alm.** Berge begegnen sich nicht, aber Menschen sehen sich wieder.

147. Damlaya damlaya göl olur, düşman gözü kör olur.



Dhamlâ dhamlâ göl olur düşmân göfi kjör olur. **Dhamla dhamla gueul olour duchmen gueuzi kieur olour.** (295: 97) → /Damla damla göl olur düşmen gözi kör olur./ **Fr.** Goutte à goutte le lac se remplit; peu à peu l'oeil de l'ennemi s'affaiblit. **Alm.** Tropfen werden zum See; auch das Auge des Feindes wird mit der Zeit blind.

148. Danişan dağ aşmış, danışmayan yolda kalmış.



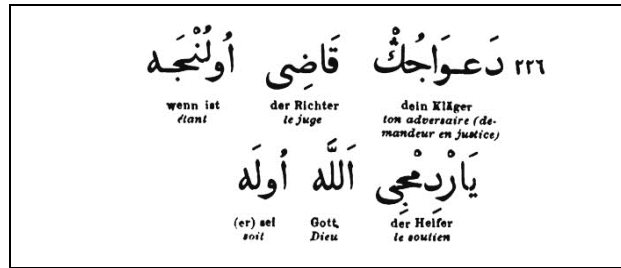
Dhanyschân dhagh aschmÿsch danÿschmajân joldâ kalmÿsch. **Dhānychān dhāgh âchmych dhānychmaïān iolda qālmych.** (288: 95) → /Danişan dağ aşmış, danışmayan yolda kalmış./ **Fr.** Qui prend conseil franchit l'espace, et qui n'en prend pas reste sur place. **Alm.** Wer anfrug hat den Berg überstiegen, wer nicht anfrug, blieb anf dem Wege liegen.

149. Darılmış kudurmuştan beterdir.



Dharylmýsch kudurmuschdân bedtêr dir. Dhârylmých qoudourmouchdan bedter dir. (285: 93) → /Darılmış kudurmuşdan bedterdir./ **Fr.** Colère est pire que rage. **Alm.** Der Zornige ist schlimmer als der Rasende.

150. Davacın kadı olunca yardımcın Allah ola.



Dawadschÿn kafî olúndscha jardymdschí alláh olâ. Da'vâdjyñ qâzi oloundja iârdymdji allah ola. (226: 77) → /Davacın~davacıñ kazi olunca yardımcı Allah ola./ **Fr.** Si contre toi le juge plaide, Dieu te soit en aide! **Alm.** Ist der Richter dein Kläger, dann sei Gott dein Helfer!

151. Davul ile gelen zurna ile gider.



Thaúl (thabl) ilè gelèn furnâ ilè gidêr. Thaoul (thabl) ilè guelen zournâ ilè guider. (291: 95) → /Taul (tabl) ile gelen zurna ile gider./ **Fr.** Ce qui vient par le tambour s'en va par la trompette (Ce qui vient par la flûte s'en va par le tambour). **Alm.** Was man durch die Trommel gewinnt, verliert man durch die Trompete (Wie gewonnen, so zerronnen).

152. Davul sedası uzakdan hoş gelir.



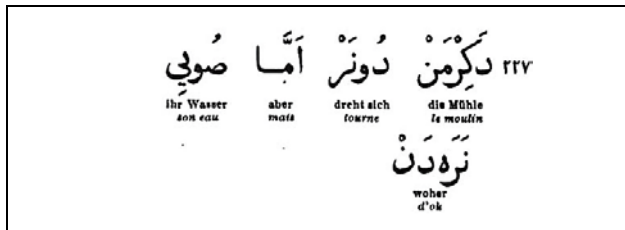
Thaúl sedası ufakdân chösch gelür. Thaoul sedâçi ouzâqdan khoch guelur. (292: 95) → /Taul sedasi uzakdan hoş gelür./ **Fr.** De loin le son du tambour paraît agréable. **Alm.** Trommelschall klingt angenehm aus der Ferne.

153. Dayinlerin borçlularından iyi fikri vardır.



Dajınleryn bordschlulerindan ejü fikri wâr dir. Däinleryñ bordjouloulerindan eüu fikri vâ dir. (222: 75) → /Dayinlerin~dayinlernñ borclulerindan eyü fikri vardır./ **Fr.** Les créanciers ont meilleure mémoire que leurs débiteurs. **Alm.** Gläubiger haben besseres Gedächtniss als ihre Schuldner.

154. Değirmen döner ama suyu nereden?



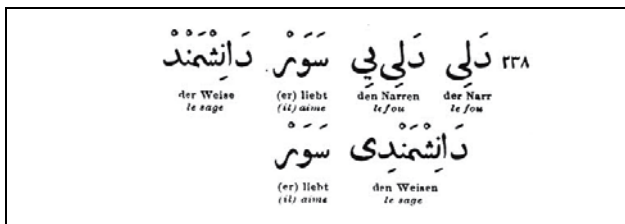
Dejirmen dönér amma şujú neredên. Deïrmen deuner ammâ souïou nereden. (227: 77) → /Deyirmen döner amma suyu nereden./ **Fr.** Le moulin tourne, mais d'où vient l'eau? **Alm.** Die Mühle dreht sich, aber woher das Wasser?

155. Deli alacayı sever.



Deli alacajı sewêr. Deli alâdjaîi sever. (235: 79) → /Deli alacayı sever./ **Fr.** Les fous aiment le bariolé. **Alm.** Narren lieben das Bunte.

156. Deli deliği sever, danışmênt danışmendi sever.



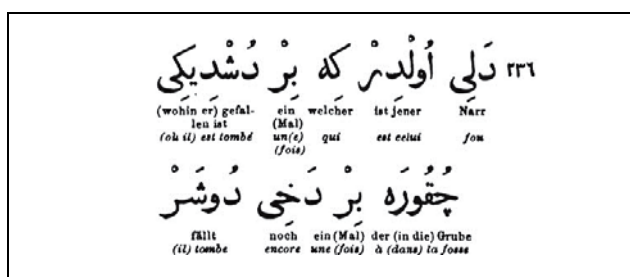
Deli deliği sewêr danışmênd danışmêndi sewêr. Deli deliîi sever dâniçmênd dâniçmendi sever. (238: 79) → /Deli deliği sever danışmênd danışmendi sever./ **Fr.** A leurs semblables s'attachent les fous et les sages (Qui se ressemble s'assemble). **Alm.** Der Narr liebt den Narren, der Gescheite den Gescheiten (Gleich und Gleich gesellt sich gern).

157. Delinin yüreği ağzındadır, akilin dili yüreğindedir.



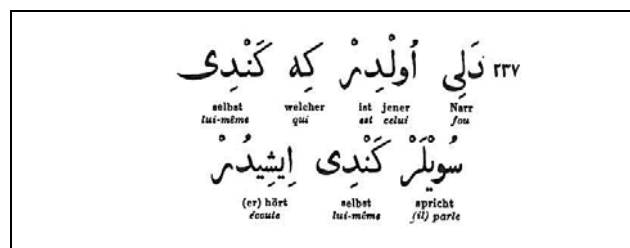
Delinyň jürejî aghfindâ dir akylýn dilî jürejindedir. Delinyň üreü aghzinda dir 'aqylyň dili üreüindedir. (239: 81) → /Delinin~deliniň yüreyi ağzındadır akılın~'akılıň dili yüreyindedir./ Fr. Le sot porte le coeur sur la langue, le sage a sa langue dans le coeur. **Alm.** Der Thor trägt sein Herz auf der Zunge, der Weise trägt die Zunge im Herzen.

158. Deli odur ki bir düştüğü çukura bir daha düşer.



Delî öldir ki bir düşdigi tshukurâ bir dahâ (dachi) düşçer. Deli oldir ki bir duchdigui tchouqoura bir daha (dakhi) ducher. (236: 79) → /Deli oldir ki düşdiği çukura bir daha (daği) düşer./ Fr. Bien fou qui tombe deux fois dans le même trou. **Alm.** Nur der Narr fällt zwei Mal in die selbe Grube.

159. Deli odur ki kendi söyler kendi işitir.



Delî öldir ki gendý söjlér gendý ishidür. Deli oldir ki guendý seuiler guendý ichidur. (237: 79) → /Deli oldir ki gendı söyler gendı işidür./ Fr. Fou est celui qui seul parle et seul s'écoute. **Alm.** Ein Narr ist, wer nur selbst spricht und nur sich selbst hört.

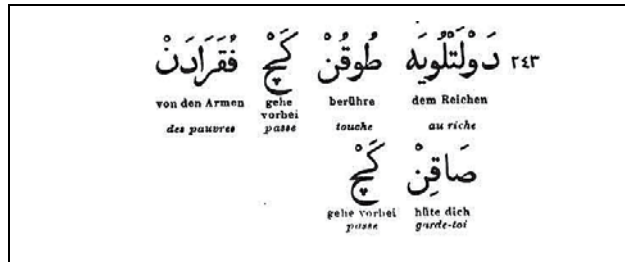
160. Denizde balık pazar olmaz.



Denîdê balýk bafâr olmaf. Deñizdê balyq bazar olmaz. (228: 77) → /Denizde~deñizde

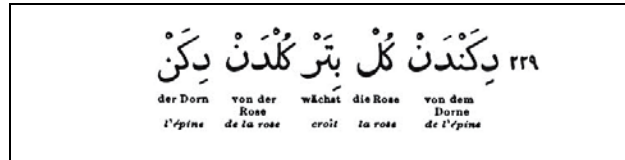
balık bazar olmaz./ Fr. L'oisson dans l'eau ne se marchande pas. Alm. Den Fisch im Meere verhandelt man nicht.

161. Devletliye dokun geç, fukaradan sakın geç.



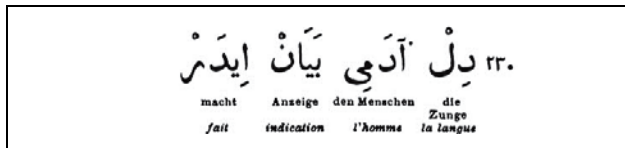
Dewletlüjê dhokún getsch fukaradân şakýn getsch. Devletlüiè dhoqoun guetch fouqarādan sāqyn guetch. (243: 81) → /Devletlüye dokun geç fukaradan sakın geç./ Fr. Passe à côté du riche en l'effleurant, et à côté du pauvre, en l'évitant. Alm. Am Reichen streife gern, am Armen fern vorüber.

162. Dikenden gül biter gülden diken.



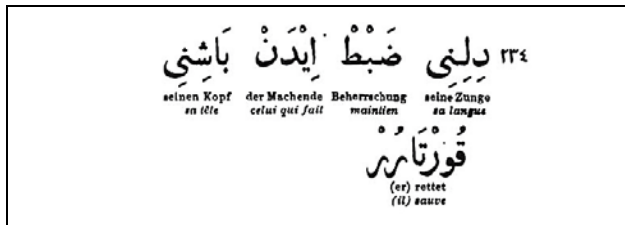
Dikendên gül bitêr güldên dikên. Dikenden gul biter gulden diken. (229: 77) → /Dikenden gül biter gülden diken./ Fr. La rose naît de l'épine et l'épine de la rose. Alm. Aus dem Dorne wächst die Rose, aus der rose der Dorn.

163. Dil adamı beyan eder.



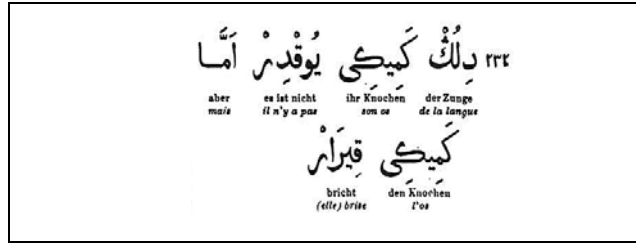
Dil adamı bejân edêr. Dil âdami beîân eder. (230: 77) → /Dil adamı beyan eder./ Fr. Le discours c'est l'homme. Alm. Wie die Zunge, so der Mensch.

164. Dilini zapt eden başını kurtarır.



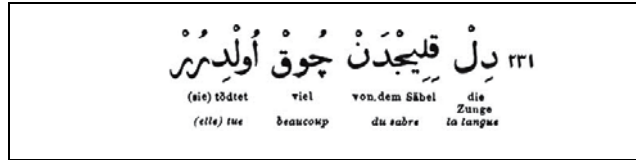
Dilini fâbth edên baschinî kurtarûr. Dilini zabth eden bachini qourtârur. (234: 79) → /Dilini zabt eden başını kurtarür./ Fr. Qui retient sa langue sauve sa tête. Alm. Willst du den Kopf retten, halte den Mund.

165. Dilin kemiği yoktur ama kemiği kırar.



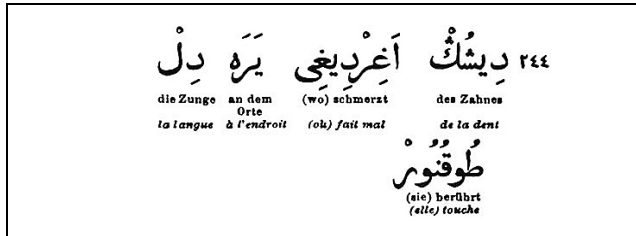
Dilñn gemiği jökdir àmma gemiği kyrâr. Dilyñ guemigui ïoqdir ammâ guemigui qyrâr. (232: 77) → /Diln~dilyñ gemiği yokdir amma gemiği kırar./ **Fr.** La langue n'a pas d'os, mais elle en brise. **Alm.** Die Zunge hat keine Knochen, aber sie zermalmt deren.

166. Dil kılıçtan çok öldürür.



Dil kylidschdân tschok öldürür. Dil qylidjdan tchoq euldurur. (231: 77) → /Dil kılıcdan çok öldürür./ **Fr.** La langue tue plus de gens que l'épée. **Alm.** Die Zunge tödtet mehr als das Schwert.

167. Dişin ağrıdığı yere dil dokunur.



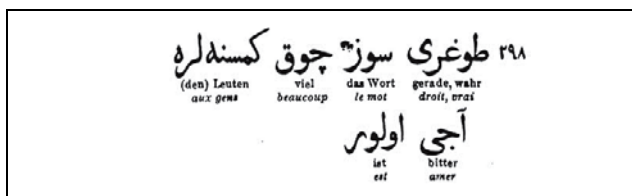
Dischyn aghyrdijî jerê dil dhokunúr. Dichyñ aghyrdiîi ierê dil dhoqounour. (244: 83) → /Dişin~dişñ ağrıdiyî yere dil dokunur./ **Fr.** La langue se porte à la place où la dent fait mal. **Alm.** Wo der Zahn schmerzt, dorthin drückt die Zunge (Jeder weiss, wo ihn der Schuh drückt).

168. Doğru söyleyeni dokuz şehirden sürerler.



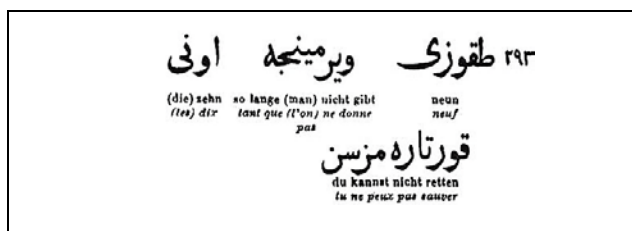
Dhoghrú söljejenî dhokúf schehirden sürerler. Dhoghrou seuileieni dhoqouz chehirden surerler. (299: 99) → /Doğru söyleyeni dokuz şehirden sürerler./ **Fr.** Franc parleur est chassé de neuf villes. **Alm.** Wer offen spricht, den jagt man aus neun Städten.

169. Doğru söz çok kimselere acı olur.



Dhoghru söf **tschök** kimesnelere **adschi** olur. **Dhoghrou** seuz **tchoq** kimesnelere **âdji olour**. (298: 97) → /Doğru söz çok kimesnelere acı olur./ **Fr.** Un mot sincère est pour beaucoup d'hommes une parole amère. **Alm.** Ein offenes Wort schmeckt Vielen bitter.

170. Dokuzu vermeyince onu kurtaramazsın.



Dhokufú wërmejîndsche **onú** kurtarâmafsin. **Dhoqouzou** vermeîindje **onou qourtâramazsin**. (293: 97) → /Dokuzu vermeyince onu kurtaramazsın./ **Fr.** Pour recouvrer un sur dir, il faut sacrifier neuf. **Alm.** Opferst du von zehn nicht neun, wird das Zehnte nimmer dein.

171. Domuzdan kıl koparmak hünerdir.



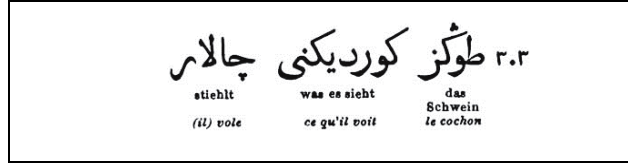
Dhomufdân (dhonufdân) kÿll koparmâk hÿner dir. **Dhomouzdân** (dhoñouzdân) qyll **qopârmaq huner dir**. (301: 99) → /Domuzdan (donuzdan~doñuzdan) kıl koparmak hünerdir./ **Fr.** Il y a du mérite à arracher le poil au porc. **Alm.** Schweine rupfen ist ein Verdienst.

172. Domuz domuzu çalmaz.



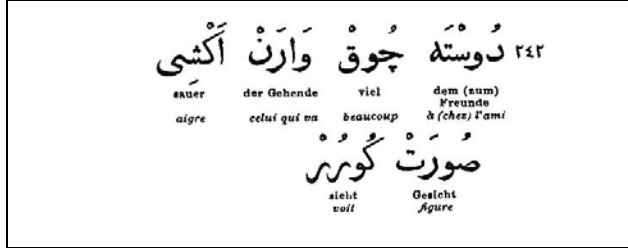
Dhomuf **dhomufú** **tschalmâf**. **Dhomouz** **dhomouzou** **tchâlmâz**. (302: 99) → /Domuz domuzu çalmaz./ **Fr.** Un porc ne vole pas l'autre (Les loups ne se mangent pas les uns les autres). **Alm.** Ein Schwein stiehlt das andere nicht (Eine Krähe hackt der anderen die Augen nicht aus).

173. Domuz gördüğünü çalar.



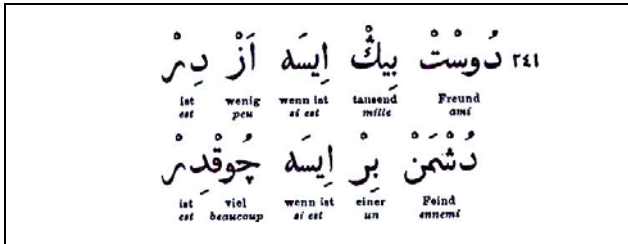
Dhomúf gördüğünü tshalâr. Dhomouz gueurduguini tchâlâr. (303: 99) → /Domuz gördüğünü çalar./ **Fr.** Le porc vole ce qu'il voit. **Alm.** Das Schwein stiehlt was es sieht.

174. Dosta çok varan ekşi surat görür.



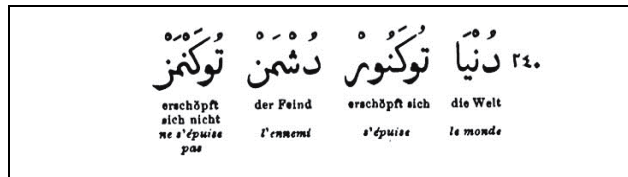
Dostâ tshök warân ekschî ßurèt görür. Dosta tchoq vārân ekchi souret gueurur. (242: 81) → /Dosta çok varan ekşi suret görür./ **Fr.** Visite trop fréquente ne trouve pas mine riante. **Alm.** Willst du gelten mach' dich selten.

175. Dost bin ise azdır, düşman bir ise çoktur.



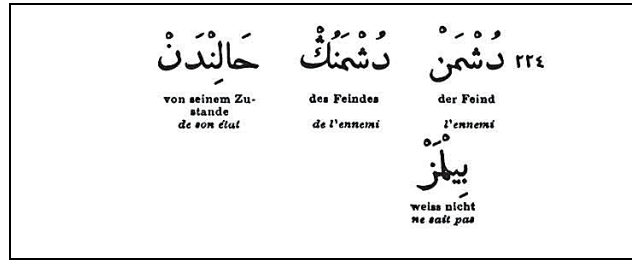
Dost bîn isè áf dir düschmèn bir isè tshökdir. Dost biñ içè az dir duchmen bir içè tchoqdir. (241: 81) → /Dost bin~biñ ise azdır düşman bir ise çoktur./ **Fr.** Mille amis c'est peu; un ennemi c'est beaucoup. **Alm.** Tausend Freunde sind wenig; Ein Feind ist viel.

176. Dünya tükenir, düşman tükenmez.



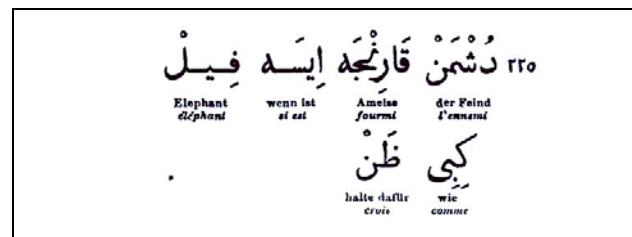
Dünjâ tükenür düschmèn tükenmêf. Dunïä tukenur duchmen tukenmez. (240: 81) → /Dünya tükenür düşman tükenmez./ **Fr.** Tout finit ici-bas hors l'inimitié. **Alm.** Die Welt hört auf, die Feindschaft nicht.

177. Düşman düşmanın hâinden bilmez.



Düşmèn düşmenyñ halindân bilméf. Duchmen duchmenyñ hâindan bilmez. (224: 75) → /Düşmen düşmenin~düşmeniñ halindan bilmez./ **Fr.** L'ennemi est mauvais juge de son ennemi. **Alm.** Kein Feind beurtheilt richtig seinen Feind.

178. Düşman karınca ise fil gibi san.



Düşmèn karindschâ isè fil gibi fânn. Duchmen qarindja içè fil guibi zann. (225: 75) → /Düşmen karınca ise fil gibi zann./ **Fr.** Ton ennemi ne fût-il qu'une fourmi, vois en lui un éléphant. **Alm.** Wäre dein Feind eine Ameise, du halte ihn für einen Elephanten.

179. Edepli edepsizden edep öğrenir.



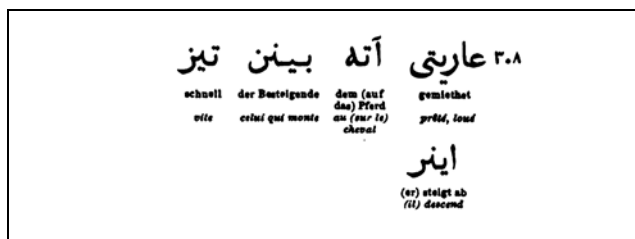
Edeblü edebsyfdèn edèb öjrenür. Edeblu edebsyzden edeb eurenur. (23: 11) → /Edeblü edepsizden edeb öyrenür./ **Fr.** Les bonnes moeurs s'apprennent des mauvaises. **Alm.** Sitte lernt man von der Unsitte.

180. Efendinin nazarı ata timardır.



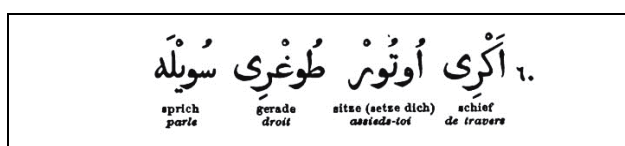
Efendinyñ nafarî atâ timâr dir. Efendinyñ nazari âta tîmâr dir. (52: 19) → /Efendinin~efendiniñ nazari ata timardir./ **Fr.** L'oeil du maître esl l'étrille du cheval. **Alm.** Das Auge des Herrn ist der Striegel des Pferdes.

181. Eğreti ata binen tez iner.



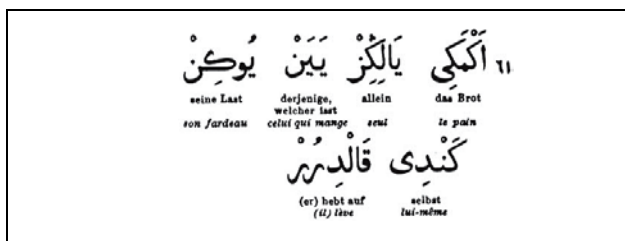
Arietî atâ binên tîf inêr. 'Ārietî âta binen tîz iner. (308: 101) → /Aryeti~'âryeti (?) ata binen tiz iner./ **Fr.** De cheval loué on descend bientôt. **Alm.** Vom ausgeliehenen Gaul steigt man bald ab.

182. Eğri otur, doğru söyle.



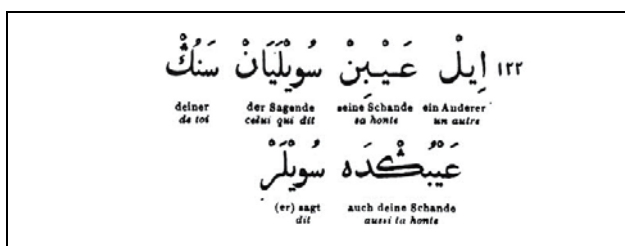
Ejri otúr dhoghrú sojlê. Ēiri otour dhoghrou seuilê. (60: 21) → /Eyri otur doğru söyle./ **Fr.** Ayez le maintien gauche, pourvu que votre langage soit droit. **Alm.** Sitze schief, doch sprich gerade.

183. Ekmeği yalnız yiyen yükünü kendi kaldırır.



Ekmeji jalnyf jejen jükün gendý kaldyrúr. Ekmeüi iälyñyz ieien iükin guendý qäldyrur. (61: 21) → /Ekmeyi yalnız~yalñız yeyen yükin gendı kaldırür./ **Fr.** Qui mange seul son morceau porte aussi seul son fardeau. **Alm.** Wer sein Brot allein isst, trägt auch seine Last allein.

184. El ayıbın söyleyen senin aybını da söyler.



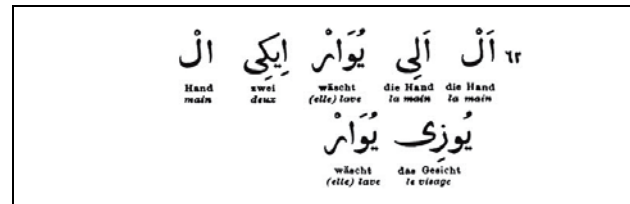
İl aibın söylejen senyn aibyn da sojlêr. İl 'aibin seuileien senyñ 'aibyn da seuiler. (122: 41) → /İl aybin~'aybin (?) söyleyen senin~seniñ aybın (?) da~'aybiñ (?) da söyler./ **Fr.** Mèdira de toi qui mèdit des autres. **Alm.** Wer die Fehler Anderer rügt, rügt auch die deinen.

185. Elden çıkan ele gelmez.



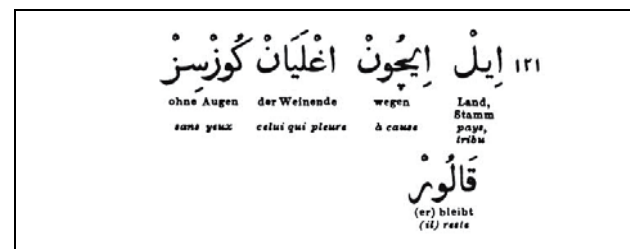
Eldèn tschykàn elè gelméf. Elden tchycqān elè guelmez. (68: 23) → /Elden çıkan ele gelmez./ **Fr.** Occasion perdue ne se présente plus. **Alm.** Entgangenes kehrt nicht wieder.

186. El eli yur, iki el yüzü yur.



El elí juwâr ikí el jüfí juwâr. El eli iouvâr iki el iuzi iouvâr. (62: 21) → /El eli yuvar iki el yüzi yuvar./ **Fr.** Une main lave l'autre, les deux mains lavent la figure. **Alm.** Eine Hand wäscht die andere, beide waschen das Gesicht.

187. El için ağlayan gözsüz kalır.



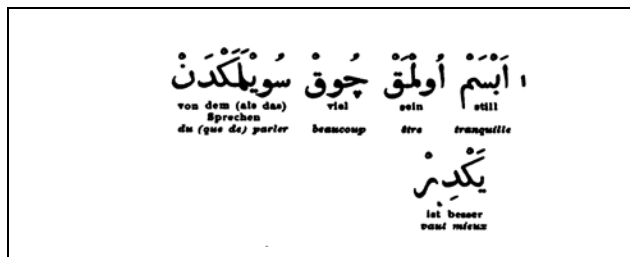
Ûl itschún aghlajân gösýf kalúr. Ûl itchun aghlaïān gueuzsyz qālur. (121: 41) → /Ûl için ağlayan gözsüz kalúr./ **Fr.** Qui pleure sur tout le monde finit par perdre la vue. **Alm.** Wer um alle Welt weint, wird am Ende blind.

188. Elma kendi ağacından irak düşmez.



Elmā gendý aghadschindān irāk düschméf. Elmā guendy aghādjindan irāq duchmez. (73: 25) → /Elma gendí ağacından irak düşmez./ **Fr.** La pomme ne tombe pas loin de l'arbre (Bon sang ne peut mentir). **Alm.** Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm.

189. Epsəm olmak çok söylemekten yeğdir.



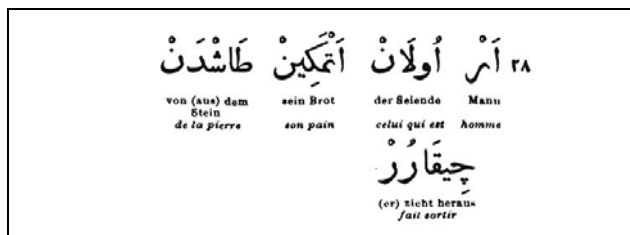
Ebsém olmák tschok söjlemekdén jékdir. Ebsem olmaq tchoq seuilemekden iekdir. (1: 3) → /Ebsem olmak çok söylemekden yekdir./ **Fr.** Mieux vaut se taire que trop parler. **Alm.** Besser schweigen als zü viel reden.

190. Erkek ondan dokuzu zendir.



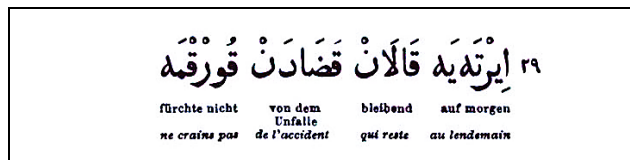
Erkék ondân dhokufú fëndir. Erkek ondan dhoqouzou zendir. (31: 13) → /Erkek ondan dokuzu zendir./ **Fr.** Sur dix hommes neuf sont femmes. **Alm.** Von zehn Männern sind neun Weiber.

191. Er olan ekmeğın taştan çıkarır.



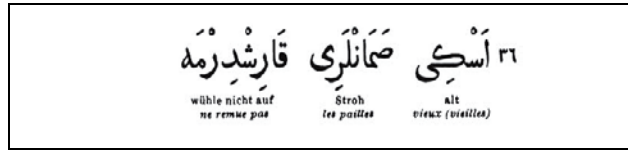
Ër olân etmejın (ekmejın) thaschdân tschykarúr. Er olân etmeiin (ekmeiin) thāchdān tchyqārur. (28: 11) → /Er olan etmeyin (ekmeyin) taştan çıkarır./ **Fr.** L'homme énergique tire son pain même du rocher. **Alm.** Der wahre Mann weiss auch aus Stein sein Brot herauszuschlagen.

192. Erteye kalan kazadan korkma.



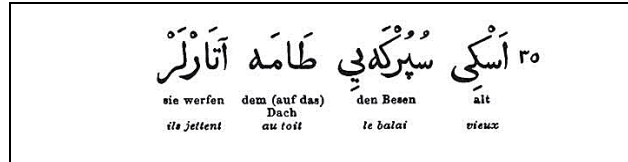
Ertejë kalân kafadân kórkma. Erteë qālān qazādan qorqma. (29: 13) → /Erteye kalan kazadan korkma./ **Fr.** Ne redoute pas l'accident du lendemain. **Alm.** Vor dem morgigen Unheile fürchte dich nicht.

193. Eski samanları karıştırma.



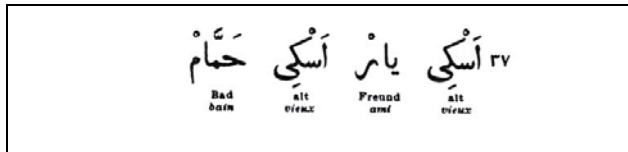
Eskí samanlerí karışdırma. Eski samānleri qārychdirma. (36: 13) → /Eski samanleri karışdırma./ **Fr.** Ne remue pas le vieille paille. **Alm.** In altem Stroh wühle nicht.

194. Eski süpürgeyi dama atarlar.



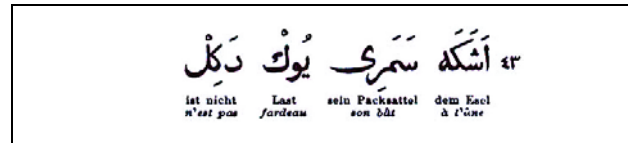
Eskí süpürgeji dhamâ atarlâr. Eski supurgueii dhāma âtarlar. (35: 13) → /Eski süpürgeyi dama atarlar./ **Fr.** Les vieux balais se jettent au grenier. **Alm.** Alte Besen wirft man auf's Dach.

195. Eski yâr, eski hamam.



Eskí jar eskí hammâm. Eski iâr eskí hammâm. (37: 15) → /Eski yar eski hammam./ **Fr.** Vieil ami, vieux bain (On n'aime changer ni l'un ni l'autre). **Alm.** Ein alter Freund, ein altes Bad (Beide wechselt man ungern).

196. Eşeğe semeri yük değil.



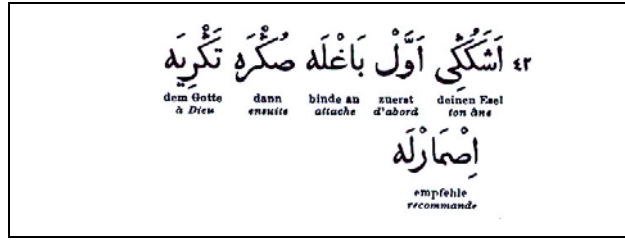
Eschejë semerí jük dejíl. Ècheiè semeri iük deîil. (43: 17) → /Eşeye semeri yük deyil./ **Fr.** Le bât ne pèse point à l'âne. **Alm.** Dem Esel ist sein Sattel keine Last.

197. Eşeğin anırmazı olmaz.



Eschegÿn anyrmafí olmaf. Èchegyñ aňyrmāzi olmāz. (41: 15) → /Eşeğin~eşeğiñ anırmazı~aňırmazı olmaz./ **Fr.** Il n'est d'âne qui ne braie. **Alm.** Keil Esel, der nicht iat.

198. Eşegini evvel bağla, sonra Tanrı'ya ısmarla.



Eschegyñi ewwêl bağhlâ ßõñra tañriyâ yßmarlâ. Èchegyñi evvel bāghla soñra tañriiâ ysmārila. (42: 15) → /Eşegini~eşegini evvel bağla soñra Tañri'ya ısmarla./ Fr. Attache d'abord ton âne, ensuite tu le recommanderas à Dieu. **Alm.** Erst binde deinen Esel fest, dann empfehle Gott den Rest.

199. Eşek dağda ölür, zararı eve gelir.



Eschèk dhaghda ölür fararý ewê gelür. Èchek dhāghda eulur zarary èvè guelur. (40: 15) → /Eşek dağda ölür zararı eve gelür./ Fr. L'âne meurt au pâturage, la maison en éprouve le dommage. **Alm.** Der Esel stirbt auf den Weiden, das Haus muss den Schaden leiden.

200. Et ile tırnak arasına girme.



Et ilê thyrnâk arasinâ gırme. Et ilê thyrnâq arâçina guirmê. (5: 3) → /Et ile tırnak arasına girme./ Fr. N'entre pas entre l'ongle et la chair. **Alm.** Dränge dich nicht zwischen Nagel und Fleisch.

SONUÇ

Makalede bir transkripsiyon metni olan *Osmanische Sprichwörter*'deki 100 (101-200 arası) atasözü üzerinde durulmuştur. Eserde atasözlerinin Arap harfli metinleri yanında Latin harflerinin kullanılması bizler için sözcük ve eklerin telaffuzlarına dair birtakım bilgiler vermektedir.

Buna göre telaffuzla ilgili olarak şu sonuçlara varmak mümkündür.

1. Dil ve dudak uyumuna aykırılıklar [*alacayi* (155), *edebatsızden* (179), *ermağani* (135), *halından* (177), *samanlari* (193); *eyü* (153), *gelür* (199), *işidür* (159), *yükin* (183) vb.], ünsüz uyumuna aykırılıklar [*karişdirma* (193), *kılıcdan* (166), *kudurmuşdan* (149), *söylemekden* (189), *uzakdan* (152) vb.] eserdeki konuşma dilinin önemli özellikleri arasındadır.

2. İyelik üçüncü teklik kişi ve yükleme durumu eklerinin uyum dâhilinde telaffuz edildiği

görülmektedir: *budunu* (112), *kuzusu* (140), *oğlu* (131), *onu* (170), *suyu* (154). Buna karşın: *gözi* (147).

3. *Dağ* (145, 146, 148, 199), *dam* (194), *danışan* (148), *darıl-* (149), *doğru* (168, 169, 192), *dokun-* (161, 167), *dokuz* (113, 168, 170), *duman* (145), *dur-* (117) gibi sözcüklerdeki ilk ünsüzler ط ile yazılmakta fakat /d/ ile telaffuz edilmektedirler.

4. *Ağır diyi* (167), *bey* (116), *deyil* (124, 145, 196), *deyirmen* (154), *ekmeyi* (183), *eşeye* (196), *eyri* (182), *öyrenür* (179), *yyiit* (145), *yüreyi* (157), *yüreyindedir* (157) gibi sözcüklerdeki işaretli ünsüzler ك ile yazılmakta ama akıcılaşarak /y/ ile telaffuz edilmektedir. Buna karşın: *düşdiği* (158), *eşegin~eşegin* (197), *gördüğünü* (173).

5. *Baklanın* (144), *başın* (123), *canın* (127), *cimrinin* (131), *delinin* (157), *dilin* (165), *insanın* (139) gibi sözcüklerde ilgi durumu eki ötre ile yazılmasına rağmen dudak uyumu dâhilinde yani düz ünlü ile telaffuz edilmektedir. [Fransız transkripsiyon sisteminde ilgi durumu ekinin son ünsüzünün nazal olarak telaffuz edildiği belirtilmiştir: *baklanın* (144), *başın* (123) gibi.]

6. *İrte*, *it-* ve *vir-* sözcükleri *et-* (163, 164), *erte* (192). *ver-* (170) biçiminde telaffuz edilmektedir.

7. *Ur-* biçiminde yazılmasına rağmen telaffuz *vur-* (113, 114)'tır.

8. *Gemiği* (165), *gendü* (159, 183, 188) sözcüklerinin ilk ünsüzleri tonlu olarak telaffuz edilmektedir.

9. لب ط biçiminde yazılan *davul* sözcüğü *taul* (152, 153) ve *tabl* (152) şeklinde ikili telaffuza sahiptir. دجى sözcüğü *daha* (158) ve *daği* (158) biçimlerinde telaffuz edilebilmektedir.

10. *Domuz* sözcüğü üç noktalı ك ile yazılmasına karşın hem /m/ [*domuz* (171, 172)] hem de /n/ ile [*donuz* (hatta *doñuz*) (171, 172)] telaffuz edilmektedir.

11. *Kocakla-* (141) sözcüğünün ilk ünlüsü geniş olarak telaffuz edilmektedir.

12. *Daima* ve *yeğ* sözcükleri *dayma* (125) ve *yek* (101, 116, 120, 189) biçiminde telaffuz edilmektedir.

13. Eserde *vakit* sözcüğünün hem türemiş art bir ünlüyle hem de ünlü türemesi olmadan telaffuz edildiği kaydedilmiştir: *vakitsiz* (*vaktsiz*) (126).

SUMMARY

The term "transcription texts" is used in Turkology to refer to Turkish texts written in alphabets other than Arabic (such as Latin, Greek, Armenian, Syrian, Hebrew, Cyrillic). Much as György Hazai objected to the term and put forward that the expression of "Non-Arabic monuments" would be more appropriate, the terms "transcription texts" or "transcription monuments" have now been established.

Transcription texts are quite "heterogenous". They were written using different alphabets by people with dissimilar language, culture and knowledge. Since the early 1900s, transcription texts studied especially by the Europeans attracted the attention of Turkish researchers and as a result numerous studies were carried out on these texts by the Turks. The transcription text we examined here is *Osmanische Sprichwörter*. The words in *Osmanische Sprichwörter* were given in Latin letters as well, so that the Germans and the French could read them. It enabled Turkish language researchers to see pronunciations that orthography may have obstructed in many words and appendices.

It would not be incorrect to state that Ottoman script was mostly conservative and traditional. Therefore, it is quite difficult to trace the phonetic developments of the language via standard writing. Turkish language underwent changes and developments through both Turkish and borrowed foreign words, however Ottoman orthographic system rendered the relationship between written and spoken forms of the language incomprehensible. In this context, transcription texts that reveal the sounds of the Turkish language are very beneficial since they contain "spoken Turkish".

In this study, 100 (101 to 200) proverbs from *Osmanische Sprichwörter* were evaluated.

Osmanische Sprichwörter was published in 1865 by students M. Pasetti Ritter Von Friedenburg, A. Rehn, A. Bargehr, J. Günner, E. Von Sauer-Czaky-Nordendorf, E. Trechich ve director Ottokar Maria Freiherr von Schlechta-Wssehrd of K. K. Orientalische Akademie In Wien. It was stated in the preface that the proverbs in the texts were based on a manuscripts collection prepared by two former Akademie students and a manuscript by GÜVAHI.

There are a total of 500 proverbs in *Osmanische Sprichwörter*. The proverbs were written in Ottoman alphabet. Vowel points were used only for the first 250 proverbs and omitted for the rest. It was stated in the preface that the idea of “a transition from easy to difficult” was instrumental in that decision since the aim of the book was to teach Turkish language to the Germans and the French. As per the book, the writers preferred a middle ground and strived to both be faithful to the “oriental script”, i.e. conventional orthography, and give the pronunciations. In fact, it was especially emphasized in the book that more importance was placed on pronunciation.

Another aim of *Osmanische Sprichwörter* was to offer the means to overcome the initial difficulties of reading and understanding Ottoman texts for the Germans and the French without needing a teacher. In addition, the same ease was meant for the Turks who wished to improve themselves in terms of German and French texts. In order to fulfill this double task, the simplest possible texts were chosen and proverbs were thought to fit the bill in that regard. Proverbs are succinct and offer advantages in terms of both the grammar and the culture and traditions.

There are some additions to Ottoman text in *Osmanische Sprichwörter*:

Interlinear Translation (German and French): German and French translations of the proverbs were given word by word under the Ottoman text. The aim was to be able to study without the need for a teacher. It is interesting that it was noted in the preface that this method, used commonly and successfully in other languages, was applied to the Western Turkish on a larger scale for the first time (?).

Pronunciation: In *Osmanische Sprichwörter*, proverbs were presented with pronunciations, as well as Ottoman letters. Two distinct transcription systems were used for German and French. It should be noted that the transcription of pronunciations of proverbs were tried to be adapted to the language and tone of voice as closely as possible used in “the best circles of the Muslim society” of Istanbul.

A German and French Translation: Here, German and French translations of the proverbs were given. Sometimes a proverb used in German or French with the same meaning was given as a translation.

Glossary: A glossary was placed at the end of *Osmanische Sprichwörter*.

The proverbs in *Osmanische Sprichwörter*: In this study, 100 (101 to 200) proverbs from *Osmanische Sprichwörter* were given. They were ordered alphabetically according to their present-day forms and were presented with the information provided in the diagram at the beginning of the article.

Teaching of the Turkish language is one of the fundamental aims of the *Osmanische Sprichwörter*. In addition to that, the book reveals spoken language through proverbs. Therefore, it provides useful information about phonological features of the era it was written. That being said, there are some significant features of the spoken language in the book; namely, contradictions to consonant harmony, disregard for consonant harmony in some affixes, sonorisations.

KAYNAKÇA

- Bekâr, B. (2019). *Batı kültüründe Türk atasözleri (16. yüzyıl-19. yüzyıl)*. Konya: Kömen Yay.
- Böler, T. (2018). Osmanische Sprichwörter (1865) adlı eserdeki Türk atasözleri ve bu atasözlerinin telaffuzu. *V. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı* içinde (s. 850-865), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yay.
- Duman, M. (1999). Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde i/e meselesine dair. *İlmî Araştırmalar*, 7, 65-103.
- Hazai, G. (2012). *Türkiye Türkçesinin dünü ve bugünü* (T. Turan, Çev.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- K. K. Orientalische Akademie (1865). *Osmanische sprichwörter*. Wien: K.K. Hof- und Staats-Druckerei.
- Kartalhoğlu, Y. (2011). *Klasik Osmanlı Türkçesinde eklerin ses düzeni (16, 17 ve 18. yüzyıllar)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Tulum, M. (1991). Alfabe ve alfabemiz üzerine. *Dil ve alfabe üzerine görüşler* içinde (s. 23-27). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay.